

ФОРМУВАННЯ ВОКАЛЬНО-ХОРОВИХ НАВИЧОК ШКОЛЯРІВ: АНАЛІЗ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Мельничук А.С., здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Науковий керівник: Сідорова І. С., кандидат педагогічних наук, доцент
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського

Дослідження розвитку освіти у сфері культури та мистецтва є однією із важливих тем з огляду на трансформаційні процеси, що відбуваються нині в Україні та й у всьому світі [12]. Для всебічного розвитку молодого покоління необхідно шукати нові, ефективні підходи і методи навчання, що допомагають розкрити соціальні та психологічні аспекти формування особистості. У цьому контексті важливим є музичний розвиток школярів, особливо розвиток у них вокально-хорових навичок, які слугують одним із дієвих інструментів для розкриття творчих здібностей дитини, здатної до культурного самовдосконалення і самовизначення.

У системі музичного виховання школярів хоровий спів відіграє важливу роль як динамічний і творчий процес створення музично-естетичних образів. Тому для мистецтва хорового співу необхідно володіти технічними й художніми прийомами виконання, які дозволяють передати емоції, думки та ідейний зміст творів. До цих прийомів належать вокально-хорові навички – засвоєні автоматизовані дії виконавця, які забезпечують точне інтонування, виразне художнє виконання пісень, формують слуховий самоконтроль і сприяють створенню ансамблю з іншими учасниками хору.

У ХХІ столітті дослідницька діяльність науковців України в сфері вокального мистецтва та педагогіки значно активізувалася. Опубліковано низку робіт, присвячених українській вокальній школі: підручники Б. Гнидя «Історія вокального мистецтва», В. Антонюк «Вокальна педагогіка», посібники О. Юрко «Вокальне виховання дітей та юнацтва в закладах загальної додаткової освіти», Ю. Юцевича «Теорія і методика розвитку співацького голосу», В. Доронюк та М. Сливоцького «Основи вокально-педагогічної творчості вчителя музики», монографія Н. Гребенюк «Вокально-виконавська творчість: психолого-педагогічний та

мистецтвознавчий аспекти», методичні рекомендації М. Жишківич «Основи вокально-педагогічних навиків» та багато інших.

У контексті нашого дослідження особливе значення мають наукові праці, присвячені дослідженням теоретичних та практичних аспектів різноманітних методичних підходів у сфері вокального та співочого мистецтва. До них належать: «Голосоутворення та його структурні компоненти в контексті навчання сольному співу» Р. Шаповалової, «Методика роботи над вокальним твором у процесі фахової підготовки майбутнього вчителя музики» Г. Китайгородської, «Виразність вокального виконавства: художні та природничі чинники» О. Єрошенко, «Формування вокально-виконавських якостей на заняттях вокалу» О. Соболевої, «До проблеми формування професійної культури вокалістів» Се Цзіна та інші.

Низка досліджень присвячена питанням формування майстерності художньо-педагогічного спілкування майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі вокально-хорової діяльності [11], розвитку вокальної майстерності засобами української народної творчості у навчально-виховному процесі [5], інтеграції різних навчальних дисциплін у процесі формування вокально-педагогічної культури майбутнього фахівця [3].

У процесі засвоєння будь-якої діяльності важливу роль відіграють навички, які взаємопов'язані з уміннями. На думку Т. Піроженко, формування навичок – це процес, результат якого досягається шляхом виконання вправ (цілеспрямованих, спеціально організованих дій, що повторюються), завдяки чому спосіб дії вдосконалюється та закріплюється, що говорить про сформованість навичок. Показниками наявності навички є те, що людина, починаючи виконувати дію, не обмірковує заздалегідь, як і її здійснювати, не виділяє з нього окремих приватних операцій [7].

В. Партола у праці «Сутність умінь і навичок учнів» зазначає, що навичка у формуванні вмінь є обов'язковим елементом на шляху переходу цих умінь від попереднього до наступного рівня за розвитком та узагальненістю та проміжним етапом у процесі переходу вмінь від складних до більш розвинених [6, с. 91-96]. Т. Пляченко вважає, що навички – це певні дії, вироблені шляхом багаторазового повторення з метою свідомого оволодіння спеціальними знаннями, вміннями, практичним досвідом [8]. Вокальні навички А. Бондарчук визначає як

поєднання всіх технічних знань та вмінь у технічний комплекс; емоційних та інтелектуальних властивостей – у художній комплекс; дії частин співацького апарату, які відбуваються в процесі співу – у комплекс автоматизованих дій [2, с. 24-30].

За визначенням М. Михаськової вокальні навички – це поєднання вокально-технічних навичок, до яких дослідниця відносить співацьку поставу, співацьке дихання, звукоутворення; інтонаційно-слухових – стрій, ансамбль, чистота інтонування; засоби виразності – дикція, артикуляція, орфоепія [4, с. 123-129].

Отже, аналіз науково-методичної літератури дав змогу зробити висновки, що вокальні навички – це комплекс вокально-технічних та художніх навичок, доведених до автоматизму.

Формування навичок Л. Романовська визначає, як складний процес, результат якого досягається шляхом виконання повторюваних вправ. Завдяки вправам спосіб дії вдосконалюється та закріплюється, що говорить про сформованість навичок [9].

Таким чином, формування співочих навичок – це цілісний педагогічний процес, у якому всі співочі вміння розвиваються паралельно й взаємопов'язано. Основними показниками цього розвитку є поступові якісні зміни в характеристиках дитячого голосу.

Варто зазначити, що процес формування співацьких навичок у дітей шкільного віку відрізняється від дорослих. Адже в процесі росту дитини протягом навчання змінюються її фізіологічні особливості, а, разом з тим, змінюються і основні властивості голосу: діапазон, гучність, висота, тембр, тривалість звучання, дихання, регістр. У кожної дитини голос розвивається індивідуально: все залежить від фізіологічного та психічного розвитку, особливостей задатків, середовища, в якому перебуває дитина.

Необхідною умовою успішної роботи формування співацьких навичок молодших школярів, на нашу думку, є вміння створити естетичне середовище, доброзичливу атмосферу, що надихає на ефективну працю. Естетизація навчально-виховного середовища суттєво впливає на розвиток емоційної сфери учасників творчих колективів. «Спілкування з творами мистецтва надає естетичну насолоду та волю емоціям і почуттям, що належать до найважливіших факторів, які визначають здатність до творчості. Саме емоційно-почуттєва сфера виконує функцію стимулятора

художньо-творчого процесу» [10] та формування вокальних навичок, зокрема.

Важливим етапом вироблення хорових навичок є робота над різними елементами вокально-хорової звучності, а саме формуванням єдиного тембру, дикційного ансамблю, інтонаційного ансамблю, загальної ритмічної пульсації, синхрону у виконанні рухів.

Учасники хору, систематично відвідуючи заняття, опановують та розвивають низку важливих навичок та якостей. На нашу думку, важливою навичкою є вміння слухати загальне звучання ансамблю. При початковій роботі кожен слухатиме лише себе, намагаючись виділитися із загального колективного звучання. З часом, учасник хору повинен зрозуміти, що важливо слухати весь склад колективу та зливатися з ними в єдине звучання. Також, важливим є вміння відчувати і дотримуватися загальної ритмічної пульсації – синхронності звучання, а саме точного одночасного виконання найдрібніших ритмічних деталей, що може досягатися в атмосфері єдиного розуміння та відчуття темпу й ритмічного пульсу [1].

Таким чином, у психолого-педагогічних дослідженнях формування вокально-хорових навичок розглядається як складний і багатогранний процес, що вимагає комплексного підходу. Дослідники у своїх методичних розробках наголошують на важливості поетапного навчання і створення комфортних психологічних умов, які сприяють розкриттю творчого потенціалу учнів. Формування вокально-хорових навичок вимагає не лише технічної підготовки, але й психологічної підтримки, що забезпечує цілісний підхід до розвитку виконавських здібностей.

Список використаних джерел:

1. Барасій А.А. Методи формування співацьких навичок молодших школярів у закладах позашкільної освіти : кваліфікаційна робота / науковий керівник – к. пед. наук, доц. Варнавська Лариса Іванівна. Кривий Ріг, 2022. 84 с.
2. Бондарчук А. Методика формування вокально-виконавських навичок студентів мистецьких спеціальностей засобами естрадної пісні. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2020. № 3. С. 24-30.
3. Василевська-Скупа Л.П., Кравцова Н.Є., Швець І.Б. Міждисциплінарна інтеграція як важливий чинник професійної підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова*. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. 2023. Вип. 29, С. 50-57. DOI: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/tmae/issue/view/63/30>

4. Михаськова М. Модель розвитку вокально-інтонаційних навичок на уроках музики в початковій школі в процесі розспівки. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2013. № 46. С. 123–129.
5. Остапчук Л.О., Сідорова І.С., Лановенко-Мельник Н.В. Автентична та народно-академічна манери співу: специфіка і шляхи професіоналізації. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. Т4. С. 32-38. DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/53-4-5>, <http://www.aphn-journal.in.ua/35-4-2021>
6. Партола В.В. Сутність умінь і навичок учнів. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2011. Вип. 35. С. 91-96.
7. Піроженко Т.О. Психологія комунікативно-мовленнєвого розвитку дитини : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра псих. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». Інститут психології імені Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2004. 40 с.
8. Пляченко Т.М. Методика викладання вокалу: програма навчального курсу для студентів мистецького факультету (Спеціальність «Музична педагогіка і виховання», ОКР «спеціаліст»). Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2006. 30 с.
9. Романовська Л. Основи педагогіки та психології. Львів: Новий світ. 2011. 452 с.
10. Сідорова І.С. Створення художньо-естетичного середовища у позааудиторній художній діяльності студентів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*: Зб. наук. праць. Випуск 23. Редкол.: М.І.Сметанський (голова) та ін. Вінниця: ПП «Едельвейс і К», 2011. С. 147-150.
11. Liudmyla Vasylevska-Skupa, Tetiana Belinska, Kateryna Kushnir, Iryna Sidorova, Lidiia Ostapchuk. Science- Modern Formation of mastery of artistic and pedagogical communication of future teachers of music in the process of vocal and choral activities. *Moderní věda*. Praha. Česká republika, Nemoros. 2022. № 1. P. 72-82. https://drive.google.com/file/d/17iV0kthkZ_olMAWgveL_dtpnSqPZGu4Z/view
12. Sidorova , I., Smolina , O., Khomiakova , O., Andriichuk , P., & Romaniuk , L. (2022). Introduction of the latest teaching practices and development of the educational process in the field of culture and art: the experience of EU countries. *Revista Eduweb*, 16(2), 70–81. <https://doi.org/10.46502/issn.1856-7576/2022.16.02.4>

ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Менько І.В., здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Науковий керівник: Добровольська Р.О., доктор філософії,
старший викладач